

Шлэжымрэ дзэ щытхъумрэ я Ильэс

75
1945 — 2020
ТЕКЮНЫГЬ!

ГЪЭТХАПЭМ И 17, 2020-рэ ИЛЬЭС, N 4

Хэти ащыгъупшагъэп, сыди ащыгъупшагъэп

Ефрейтор лЫблэнагъ, цЫфышлугъ, насыпышлуагъ

Хэгъэгъу зэошхом зицЫ-фышхъэ хэмытыгъэу е хэмылэжыагъэу унагъо шылэп, хэклодагъэр бэдэд, псауу къэнагъэхэми ныбжырэу зэожъхалымым итыркъохэр агумэ къатенагъэх.

Мафэ къэс Теклюныгъэм имэфэкI ин нахъ къэблагъэ, Урысыем ыкIи ащ ичIыплэ зэфэшхьафхэм зэфэдэу ащ зыщыфагъэхъазыры. Къэралыгъом ыгъэнэфэгъэ лoфтхъэбзэ зэфэшхьафхэм ублэлэ еджаплэхэм, клэлэцIыкIу лыгыплэхэм ащегъэжыагъэу, гурыт сэнэхъат зэгъэгъотыплэхэри, апшъэрэ еджэплэшхохэри, унагъохэри ахэлажъэх.

Мы мафэхэм гъэзэтэу «Адыгэ макъэм» иредакцие джащ фэдэу цIыф кIуапI: къытфэтхэх, зэо сурэтхэу ягупсэ цIыфхэр зэрытхэр, ахэм яхыылэгъэ гукъэкIыжхэр, гум къыкIырэ усэ фэбэ сатырхэр къыта-хыыллэх.

Гъэтхэпэ пчэдэжъ горэм сикабинет зы бзылфыгъэ зэдиштэ къычIэхъагъ, ар ильэс 47-рэ хъугъэу Адыгэ республикэ сымэдэжъым истатотдел илофышлэу КIэдэкIое (зынысэхэмкIэ ЦIыпынэ) Рэбихъат ары. Къы-

Ныхэм лфыгъэ-шлугъэр ялагъэх

КIэдэкIое Амэрбый Хьамид ыкIор мэзаем и 1-м, 1922-рэ

ильэсым Кошхъэблэ районым ит къуаджэу Блащэпсынэ къыщыхъугъ. Ятэ-янэхэм сабыл дахэхэу нэбгыри 7 аплугъ ыкIи алэжыгъэх: зэши 3-рэ зэши-пхъуи 4-рэ хъухэу. Зэххэм

Амэрбый анахъыжыгъ, гурытыр Аскэрбый, заом хэкIодагъ, Сэфэрбый ильэс 90-рэ хъугъэ, псау, иунагъокIэ Блащэпсынэ щэпсэу. КIэдэкIое зэххэм ашыпхъоу Нуцэ Къонэмэ ащыц хъужыгъэу Фэдз щэпсэу, ильэс 87-рэ ыныбжъ.

КIэдэкIое Амэрбый адыгэ унэгъо гупсэф ны-тыхэм ялорэ-яшIэрэ зэтэхъэу щапIугъ. Къоджэ класси 7 еджаплэр къызе-ухым, клалэр ятэшым ыпхъоу Куако зыдэс Налщык кIуагъэ ыкIи IэшIу-IушIушI фабрикэм ащ лoфшIэныр щыригъэжыагъ. Палъэр къэси, Амэрбый зыгъэпсэ-фынэу ядэжъ къэкIуагъ, шылагъ ыкIи икIоужыгъо къызэсым, къалэу Ермэлхъаблэ имэшIоку-гъогу станцие екIопIагъ, ащ тетэу мэкъуогъум и 22-м, 1941-рэ ильэсым ипчэдэжъ зэошхор къызэрежыагъэм икIэбар гомылу ышIагъ, ыгу къыпионтIыкIыгъ...

Ау Амэрбый зэу зыкызызэпы-ригъазэу икIуаджэ къэкIоужыгъ-гъэп, клэлэ лшым бэ гукIэ зэпищэчыгъэр — илофшIэплэ чIыплэ зэкIэ идокументхэр шыла-гъэх, дзэ учетми ащ щыхэтыгъ. Налщык сыд ишыкIэми кIуи, ятэшыпхъуми зэкIэ филуати, идокументхэр зэкIэ къызIэкли-гъэхъажыи икIуаджэу Бла-щэпсынэ къэкIоужыгъ.

Зэошхом имашIо хэтыгъ

ШэкIогъу мазэм, 1941-рэ ильэсым заом ащагъ, Таманскэ хыгъэхъунэныкъом дэжъ шы-

зэхэцэгъэ инженернэ батальо-ным саперэу хэтэу, 1942-рэ ильэсым игъэтхэпэ нэс зэуагъэ. Амэрбый икIоджэ клалэхэу ВэрэкIо Ауес, Индрыс Теуцожь, ВэрэкIо Мухъад ыкIи ежъ ышэу Аскэрбый дыдащыгъагъэх, игъу-сагъэх. (Аскэрбый Керчь дэжъ щыкIогъэ заом хэкIодагъ). Ау заор — зао, узыфит шылэп. Гъэтхэпэ мазэм, 1942-рэ ильэ-сым къыщегъэжыагъэу къалэу Керчь агъэкIуагъ, ащ щыкIорэ заом саперэу, я 9-рэ хэуш-хъафыкIыгъэ мото-инженернэ батальоным ефрейторыцIэр илэу хэлэжыагъ.

Лыхъужыныгъэр зыщызэ-рихъагъэр къалэу Керчь, мэлылфэгъум и 10 — 11-м, 1944-м.

Медалэу «За боевые заслуги II степени» къызыфагъэшъо-шэгъэ КIэдэкIое Амэрбый Хьамид ыкъом фэгъэхыгъэу архив тхыгъэм къыщелэ:

«Сапер 9-го отдельного мото-инженерного батальона ефрейтор Кадаков А. Х. все время вместе с батальоном участвует на фронте борьбы с немецкими захватчиками. Не один раз проявлял мужество и отвагу при выполнении боевых заданий. 10 — 11 апреля, 1944 года, выполняя задачу по восстановлению моста через реку в г. Керчь, под артиллерийскими и минометными огнями, несмотря, что снаряды и пули рвались совсем рядом и всюду, продолжал подносить материал для моста. Задание свое завершил

и выполнил раньше срока, тем самым содействовал быстрому восстановлению моста для пропуска наступающих танков, своим мужеством воодушевляя остальных бойцов».

1944-рэ ильэсым, шэкIогъум КIэдэкIое Амэрбый Орджоники-дзе дэт апшъэрэ пехотнэ учи-лищым еджакIо агъэкIуагъ, ащ икурсантыгъ чъэпыогъум, 1945-рэ ильэсым нэс. Чъэпыогъу мазэм къыщыублагъэу гъэтхэ-пэм, 1947-м нэс, Грозненскэ авиашколэм щеджагъ.

Заор аухыгъагъ. Къарэ икIалэу Аскэрбый заом хэкIодэ-гъагъ, Амэрбый дзэ къулыкъум джыри къанэмэ, ным фэщэчы-цтгъагъэп, арыти, ыкIо ельэлугъ ядэжъ, икIуаджэ къыгъэзэжы-нышъ, ихэку, ичылэ афэлэ-жъэнэу, унагъуи ышIэнэу.

Зэоуж ильэсхэр

Ильэси 4-м къыкIоцI фашист техакIохэр зыщыхъушIэгъэ тичIы-гу зыпкъ игъэуцожыгъэн фэягъ. Хъулыфыгъэхэм ямызакъоу, бзылфыгъэхэми зэо лъэхъаным бэ лoф хылыгъэу ашIэнэу хъугъэр. Амэрбый шхъэгъусэ фэхъугъэ Абрэдж Куклэ пшъэшъэжы-зыхэхъогъоу, заор къызежъэм, окопхэр атIынэу Ростов хэкум ащагъэхэм зэрахэтыгъэр, нэмыц-хэр зызэкIэкIоужхэм тишъоф-хэм, тигубгъохэм щэхэр, зэо Iэшэ-шъошэ пкъыгъохэр къащэ-рагъэуогъоижыкIэхэу, кухэм арыз ашIызэ а зэкIэ зэраIурагъэщы-щтыгъэр, Мыекъопэ ГЭС-м ишIын зэрэхэлэжыагъэр, колхоз лoфшIэнхэми ышхъэ къызиIэты-гъэм щегъэжыагъэу зэрахэтыгъэр гъэшIэгъонэу къылотэжыщтыгъ.

Ным зэрэшIоигъуагъэу ыкIо ефрейторым икIуаджэ къыгъэ-зэжыгъ, зы мэфэ гупсэф имы-лэу джащ къыщегъэжыагъэу Амэрбый лoф ышIагъ. Колхозым бригадирэу, бухгалтерэу (счетовод) фэдэу ышIэщтыгъ), къоджэ тучаным ипачэуи лэжыагъэ. Зэоуж щыIакIэр зэтэгъэуцожы-гъэным, цIыф къызэрыкIохэм аделэнымкIэ, анахъэу шъуза-бэхэм яфэныкIуагъэхэмкIэ — пхъэ, псы, унэшIын, нэмыкI — КIэдэкIое Амэрбый къогъанэ илагъэн, лъэшэу Iэпылэгъу афэхъугъ.

(ИкIлэух я 2-рэ н. ит).

Шэжымырэ дзэ щытхъумрэ я Илъэс

Ефрейтор лЫблэнагъ, цыфышлугъ, насыпышлуагъ

(ИкIаух).

Зеоуж щылакIэм (хъулыфыгъэбэ дэдэм кызыэрамыгъэ-зэжыгъэм кыыхэкIау) Iэтахъо-хэми, кIали пшъашы зэралъэкIау, тьдэки Iоф шашIэщтыгъ. Колхоз Iофхэр зышIэрэ бзылфыгъэхэм илъэс 13 горэ нахъ ымыныбжъэу Хъаджырэкъомэ япшъэшъэ хъупхъэ цыкIоу (Вэртанмэ янысэ хъугъэ) Нунэ ахэтыгъ, хэти ыIорэм блэмыкIау, IофшIэкIо дэдэу. Ащ КIэдэкIоу бригадырым ишлуагъэкIэ медаль кыратыгъагъ, ащ уасэ иIэу кычIэкIи, нэужым Нунэ IофшIэ-ным иветеран нахъ пасэу ху-гъагъэ, Амэрбий кыфишлагъэр непэ кызнэсыгъэм келотэжы, ятэм фигдадэу, сыдигъуи ыгу кызыэрэкIыжырэ, псапэ фи-шIэу жъамэ зэрэфигъэурэр кыыхигъэщыгъ.

КIэдэкIоим инасып Iахъ

Хэтрэ цыфкIи мамыр щылакIэм нахъ насыпышхо щыIэп, ау ащ фэдэ къабз цы-фым ифэшъошэ насып Iахъ ыгъотыри. Амэрбий икIуаджэ-лы хъугъэу кыдэхъажыгъ, зэо наградэхэри илIыхъужыныгъэ шыхъат фэхъухъэу кыратыгъа-гъэх: медальхъэу «За боевые заслуги», «За оборону Кавка-за», «За победу над Германи-ей». Зэо ужыми илIыхъужыны-гъэрэ иIофшIаIэрэкIэ медалы-бэ кыфагъэшъошагъ: юбилей-нэхэр, мэкIумэщ хъызмэтым щышIыгъэ гъэхъагъэхэм апае ыкIи медалэу Г. Жуковым ыцIэкэ агъэнэфагъэр.

1948-рэ илъэсым КIэдэкIоу

Амэрбий кышагъ, ишхъэгъусэу Куклэрэ ежыIррэ нэбгырий зэдэлугъ, зэдалэжыгъ. Амэр-бий анахъ насып инэу Тхъэм кыритыгъэр псаоу заом кы-хэкIыжы, бын-унэгъо дахэ иIэ зэрэхъугъэр ары. КъуиплIырэ пхъуиплIырэ, ахэр зэкIэри еджа-гъэх. Къорэльф-пхъорэльфэу Амэрбий 14 иI, ахэм кIаль-фыжыгъэхэр 23-рэ мэхъух, арышъ, ТекIоныгъэр кыдэзыхы-гъэхэм, зеошхом хэтыгъэхэм ясатырэ бжышIо хэтыгъэ ятэтэжъэу КIэдэкIоу Амэрбий зыфэдагъэр ахэм зэкIэми ашIэщ, илIэуж нэф ежыхэри рыкIоштых. Амэрбий ыкIоу Нурбий отставкам щыIэ пол-ковник, ащ икIалэу Руслъан республикэ сымэджэщым иврач шхъалэ игуадз, хирург, къом ыкIоу Азэмаг Магадан хэкIумкIэ

МВД-м иминистрэ игуадз. Тыж насыпышIоу КIэдэкIоу Амэрбий ипхъорэльфэу Бэлэ – биологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат, МКЪТУ-м щырегъаджэ, ипхъо-рэльфэу Светэ Адыгэ къэралы-гъо университетым ибухгалтер шхъал. Амэрбий ыкIо-ыпхъухэм къатекIыгъэхэр цыфышлу дахэ, хъупхъэх — юристых, пристав IофышIэх, медицинэм, гъэсэны-гъэм ащэлажъэх.

ЖъоныгуакIэм и 9-р – ТекIо-ныгъэхом и Мафэ хэгъэгум мэхъанэшхо фашIэу щэгъэмэ-фэки. Ятэу, ятэтэжъэу КIэдэкIоу Амэрбий опсауфэ а мафэм сыдигъуи ыдэжэ кIохэзэ фэ-гушIоштыгъэх, джы ежыр дуна-им ехыжыгъэми, ыпсэ агъэ-гушIоу агу къагъэкIыжы а мэфэшхом, «ылуагъ, ышIагъ» ало, къакIэхъухъэхэрэм зэкIэ

ТЕКIОНЫГЪ!
1945-2020

афыралотыкIы, «МыкIодыжыщт полкым» хэтхэу ятэтэжэ исурэт алыгъэу кырэкIох ыкIи кыры-кIоштых.

Лъапкыр, Хэгъэгущор зы-гъэпытэрэр лIэужхэм язэпхы-ныгъ, титарихъ блэкIыгъэ зэ-рашIэу уасэ зэрэфашырэ ары. Зеошхом хэтыгъэхэ псэемы-блэжэ лIыхъужхэм тимамыр огу, щыIэкIэ рэхъат тагъэгъо-тыжыгъэ, ахэр тчыгушIэщт-хэп, шхъащэ афэтэшы.

Зэо тарихъ документхэр

Тхъэпэ щэнэбзхэр

Заом ыпэкIэ тыхэгъэгу дунаимкIэ анахъ цыфыбэ зыщеджэхэу алытэщтыгъ. Хэгъэгу зеошхом илIэхъан – анахъ тхакIоу хъугъэ. Зэо илъэсиплIым кыкIоцI почтаIьонхэм цыфхэм письмэ миллиарди 10,7-рэ афахыгъ. Ахэм теплъэ зэфэшъхъафыбэ – щэнэбзхэу, открыткэу, зтеуплэнкIэгъэ плIэмыеу — ялагъ. Миллиарди 10-рэ миллион 700-рэ!

Заом игъом къэлэмыр ныб-жыи кызымыштагъэхэми, обзэ-гъум нахъ Iэмэ-псымэ Iэрыфэ-гъу зымылыгъыгъэхэми тхэным зыфакъудыгъ. УIэгъэ хылыгъэхэр зытелъхэм апае амал нахъ зилэхэу къадылхэм е гъунэгъу палатэм илIэхэм, письмэхэр афатхыщтыгъэх. ЕджэкIэ-тхакIэ зымышIэрэ нэжэ-лужхэм япхъо-рэльф-къорэльфхэр къадэлэщты-гъэх. Хэгъэгур зэрэщытэу зэфэтхэ почтэ зэпхыныгъэм хэтыгъ, тхыгъэ пэпчъ, урам пэпчъ иотделение ыкIи зы-факIорэм ыцIэ, ыльэкъуацIэ, ятацIэ атетыгъ. Хэти зэрильэ-

кIэу, зэрэгущыIэрэм фэдэу, ахэр бзэ зэфэшъхъафкIэ тхыгъагъэх.

«Мотя на щет мяса ты пи-сала лучше бы сами ели чем продавать...» Фронтым кы-ратхыкIырэ письмэхэр ауплъэ-кIуштыгъэх (цензурэ ялагъ), ау мытэрэзыр агъэтэрэзыжыщты-гъэп, зытхыгъэм зэриер къап-шIэу къагъанэщтыгъ.

Хъарамыгъэнчъэ сатырхэу хэукъоныгъэхэр кызыхэтэкъу-щтыгъэхэр уахътэм зэригъэ-кIужыгъэх. Ахэр лъэхъаным идокумент анахъ лъапIэхэу, гым кыкIырэ гушыIэхэу къэнагъэх. Мы тхъэпэ щэнэбзхэу дзэ-

кIолIхэм яшхъэгъусэхэм, янэ е ашыпхъухэм афатхыщтыгъэ-хэм ясатырхэр тарихъ саугъэт-хэу красноармейцэу фэхыгъэхэр зычIэлъхэм атетхагъэх, ар шы-кIэ зэфэ дэд, уегупшысэмэ...

Миллиарди 10-рэ миллион 700-рэ хъурэ зэо письмэхэр зэкIэпщхэу, кIэпсэ кIыхъэ пшIымэ, огу зэрэщытэу зэпып-кIэн плъэкIыщтыгъ. Ахэр лыуэ ыкIи шульэгъукIэ зэлыпкIэгъа-гъэх.

«...Ны-тыхэм, зэш-зэшыпхъухэм ацIэкIэ...»

«Важно, чтобы письма бойца родным, письма и посылки бойцам, которые огромным потоком идут со всех концов страны, не задерживались по вине работников связи. Каждое такое письмо, каждая такая посылка именем отцов и матерей, братьев и сестер, родных и знакомых, именем всего советского народа вливают новые силы в бойца, вдохновляют его на новые подвиги...» — кыщилоштыгъ гъэзетэу «Правдэм», шышхъэлум и 18-м, 1941-рэ илъэсым кыдэкIыгъэм.

Письмэ пэпчъ унэшъо гъэнэ-фагъэ пылтыгъ.

Адресыр

Заор кызыежъэм, фронтым письмэхэр полевой почтэм иномеркIэ, дзэ частым иномер тетэу, лъэкъуацIэр, цIэр, ятацIэр тетхагъэу агъэхыщтыгъэх.

Iоныгъом и 5-м, 1942-рэ илъэсым кышыублагъэу частым ыцIэ занкIэу къамылоу, условнэ номеркIэ ар зэблахъугъагъ.

Мэзаем и 6-м, 1943-рэ илъэ-сым зыкъэхуымэнымкIэ Нар-комым иунашъокIэ полевой почтэхэм яномерхэр цифри 5-кIэ зэблахъугъагъэх ыкIи адресатхэм мыхэмкIэ афагъэ-хыщтыгъ, ацIэ, лъэкъуацIэ, ятацIэ кIыгъоу.

Частыр чыIпIэу зыдэщылэр къэпIон уфитыгъэп, частым ыцIэ шыпкIи, адресатым дзэ щыт-хуцIэу иIэхэри, иIэнатIи птхын-хэ уфитыгъэп.

Теплъэу ялагъэхэр

ДзэкIолI письмэ кьопищыр нэмыкIхэм къябэкIыщтыгъ. Жъгъэибзэу тхыгъагъэх ыкIи тхъапэр щэу зэкIоцIалъхъэщтыгъ, ащ конвертхэр зэрэщымыIэхэр

ыкIи тхъапэри зэрэмакIэр кы-гъэлыагъоштыгъ.

Почтовэ карточкэр зыфагъэ-хырэ джабгъумкIэ, почтэ та-мыгъэр ыкIи сурэтыр зы бгъум тетыгъэх, адрэ бгъур зэрэщытэу письмэм ыубытыщтыгъ.

Секреткэр – тхъапэшхор Iоу зэтырауплIаIэщтыгъ, ыкIышъо частым иадрес, сурэтхэр, ыкIоцIкIэ текстыр тетыгъ.

Сурэтхэр зытет конвертыр, полевой почтэм итхъапэ агъэ-федэщтыгъэх.

Посылкэхэр – тылым икIэу фронтым кIохэрэр, тыгъэгъазэм 1944-рэ илъэсым кышыгъэжъа-гъэу фронтым кыкIэу тылым агъэхырэ.

ЗэралукIэщтыгъэр

Фронтым кыкIырэ къэбар цыкIу пэпчъ мыщ фэдэ гъогу кыкIуштыгъ:

1. Дзэ частым ипочтаIьон мафэ къэс дзэкIолIхэм япись-мэхэр почтэ ящыкым кырихы-щтыгъэх.

2. Ахэр дзэ-почтэ станцием ыхыщтыгъэх.

3. Мыщ письмэхэр штемпель-

Шэжымырэ дзэ щытхъумрэ я Илъэс

Тхьэпэ щэнэбзхэр

хэмкӀэ щэгъэнафэщтыгъэх, дзыохэм зэтыралъхьэхэзэ аралъхьэхэти, Армием идзэ-почтэ базэ агъаклощтыгъэх.

4. Базэм письмэхэр лъэныкхэмкӀэ щызэхадзыщтыгъэх.

5. Зэхадзыгъэхэ корреспондентер дзэ-почтэ зэхэдзэкӀо пунктым адресхэмкӀэ агъэхынэу аратыщтыгъ.

Тылым кыкӀырэ письмэхэм а гъогу дэдэр нэмыкӀыбгукӀэ къаклуштыгъ: почтэ отделением кыкӀыти, полевой почтэ станцием, ащ почтальоным кырихыхэти, адресатхэм ыкӀи зэуапӀэм лутхэм афихыщтыгъ.

Дзэ цензурэр

Заом икхъежъэгъу щегъэжъагъу зыкхъуэхумэнымкӀэ Къэралыгъо Комитетым къэралыгъо шъэфхэр ухъумэгъэнхэм пае дзэ цензурэр ыгъэнэфэныр ищыклагъэ хъугъагъ.

Пчъагъэхэм кызырэлорэмкӀэ

Бэдзэогъум и 15-м кыщегъэжъагъу шышхъэлум и 1-м нэс я 62-рэ Армием идзэ цензурэ къутамэ письмэ 67380-рэ щауплъэкӀугъ, ахэм янахыбэр — 64392-р — щылэкӀэ-псэукӀэм фэгъэхыгъагъэх, 1333-мэ мыхъун арытыгъэп, 125-р — тэрэзыгъэхэп, амыгъэхыгъэр — 93-рэ, ар зэкӀэ атхыгъэхэм япроцент 0,1. Письмэхэм янахыбэм дзэкӀолхэм языхт, ашӀэрэр, пым текӀонхэмкӀэ яцыхъэ зэрэзытелъыжыр, гупсэнэгъэ зэфэгумэкӀыныр, хэгъэгъу шулъэгъур, фашист техакӀохэр зэрэзэхакъутэштхэр къащылъагъ.

Посылкэхуэ фронтым икӀыхуэ тылым агъэхыщтыгъэхэм унашъоу апылтыгъэр

Ар ГКО-м иунашъохэм къапкырыкӀэу щытыгъ, ащ фэдэ амал загъотыгъэр тыгъэгъазэм и 23-м, 1944-рэ илъэсым щегъэжъагъу ары. Дэгъоу пшъэрылыр зыгъэцкӀэрэ красноармейцэхэм, сержантхэм, офицерхэм ыкӀи фронтым лут генералхэм ежъ-ежъырэу ядэжъхэм посылкэхэр агъэхын фитыныгъэ аратыгъагъ. Зы мазэм зы посылкэ атлупщын альэкӀыщтыгъ: рядовойхэм ыкӀи сержантхэм — килограмми 5; офицерхэм — 10 ыкӀи генералхэм — килограмм 16.

Мы унашъом къыпкырыкӀыхэзэ посылкэхэр зыцагъэхыщт дзэ-почтэ станциехэри кызырэлорэмкӀэ, дзэкӀолӀ кызырэлорэмкӀэ хэмилъэу агъэхыщтыгъэх, офицерхэм ыкӀи генералхэм — посылкэм изы килограмм лэпчъ соми 2 алахыщтыгъ. Ау сьд фэдэрэ почти лъэшэу аулпӀэкӀуштыгъ, альпӀпӀэщтыгъэх.

Фронтым кыкӀырэ ыкӀи агъэхыщтыгъэ письмэхэр

Хэгъэгъу зэошхом илъэхъан мафэ къэс пӀоми хъунэу фронтым щылэхэм къатхыщтыгъэ письмэ пчъагъэ тихэкӀу ис

цӀыфхэм къалукӀэщтыгъэх. Фашист техакӀохэр зэхэкъутэгъэнхэмкӀэ фронтовикхэм ягъэхъагъэхэр, заом зэрехуӀлэхэрэр (тхъаусыхэ гори хэмилъэу), ауужыпкӀэм, зэо кыбым щылэхэм агу зэрамыгъэкӀодыщтыр къыдалытэзэ, ушъый-гукӀэгъур зыхиз сатырхэр къафатхыщтыгъэх.

ТэхъутэмькӀо районим ит къуаджэу Хъащтыку икӀыгъэ кӀалэу Чэмышъо Ибрахымэ ышыпхуэ нахыкӀэу Хъарыет мырзуштэу къыфитхыщтыгъ:

«Сызыщыщхэм ыкӀи къуаджэм дэс колхозникхэм сӀапм сфыхыжъ. Сэ сыпсау ыкӀи сишӀугъо. Фашист уклӀахэм хъалэчыр ахэдгъахъэзэ, тыгъэ къохъапӀэмкӀэ тылъэкӀуатэ. Лыгъачъэр гъэкӀодыгъэнымкӀэ сызфагъэзэрэ лӀф пстэури дэгъоу зэрэзгъэцакӀэрэм пае правительственнэ наградэ къысатыгъ. Шъори, колхозникхэу нахыпэм лӀф зыдасшӀэщтыгъэхэм, тилыхъужъ Краснэ Армием лӀпылэгъу нахъ фэхъугъэнымкӀэ амал пстэури зешъухъанэу сышъуцэгъугъы...»

ТЕКӀОНЫГЪ!
1945-2020

Ибрахымэ ышыпхуэу Хъарыети письмэм иджэуап фронтым ытхыгъагъ: «Письмэу къэбгъэхыгъэр тэри, колхозым хэтхэм тигопагъэ. Правительственнэ наградэм пае тыпфэгъушӀо. Тиколхоз губгъо лӀфшӀэнхэмкӀэ пэрытныгъэр районим щилыгъ. Тиколхозникхэм лэжыгъэм ихэлъхъан пӀалъэм ехуӀлэу зэраухыгъэм, гъэхъагъэхэр зэралыгъэхэм къахэкӀэу районим изэлӀахырэ Быракъ Плъыжъ джырӀблагъэ къыратыгъ».

Къуаджэу Тыгъургъой щыц фронтоникэу Т. ЛэупакӀэм ябынмэ письмэу къафитхыгъэм мыр итыгъ: «ТызгъэкӀодын зыгу хэлъыгъэ фашистхэр ти Родинэ зэрэтӀэкӀэу итэукъэ-бзыкӀыжыкӀы ыкӀи тапэ едгъэхуэзэ тылъэкӀуатэ... Шъори шуӀукӀуачӀэ шъушхъамысэу, хъалэлэу, шъугу етыгъу лэжыгъэ бэгъуагъэ кызырэшъуухыжыщтым шъуфэбанэзэ лӀф шъушӀэ...»

ЛӀэужыр бжиблэу мао

«Уятэ плъэгъумэ къэпшӀэжъыщта?»

«...Сятэ слъэгъумэ къэсшӀэжъына, сыцӀыкӀугъ...»

Мы упчӀэр зэо лъэхъаным кыхэхъухъагъэ лэпчъ фэгъэхыгъ. Ахэм янахыбэр ты ямылэу, ибэу заом кыгъэнагъэх, ятэхэм апсэ зэошхом халъхъагъ, ТекӀоныгъэр къагъэблэгъагъ, Мамырныгъэр тагъэгъотыжыгъ.

Ауми, лыуз-гууз лаер, егъэшӀэрэ тыркӀоу цыфыгумэ къатенагъ. Сабыигъо тхъагъо зымылагъэхэм ащыц отставкэм щылэ полковникэу Лаушэ Аслъан Мухъаджыр ыкӀор. Ар непэ ежъыри шхъац къэраб — ты ыкӀи тэтэжъ, ау шыкуыр, тидунае мамырэу, ибын-унагъо — ыкӀо, ыпхуэ, пхъорэльфым — яхъяр кыльгъэгъугъэу, агъэнасыпышӀоу зэралъхъыщтыр ары.

(ИкӀлэх я 4-рэ н. ит).

Шэжымырэ дзэ щытхъумрэ я Илъэс

«Уятэ плъэгъумэ къэпшлэжыщта?»

(ИкӀух).

Блэкыгъэ ззошхом илъэхъан ини цыкӀуи кӀынэу алыгъугъэр къэплотэ зэпытыгъэкӀи пфӀуыщтӀ. ЛаушӀ Аслъан тыр заом зэкӀом цыкӀу дэдагъ, ыкуашӀо тесынэу е гу щифӀэнэу хъугъӀ. Ауми исабий пкӀыхъэхэм ар бэрэ къахӀафӀащтыгъ (гум, шхъэм имыкӀырӀэр плъӀэгъунба), ятӀ зӀришлӀагъэр исурӀэтӀу заом къырахыгъагъэр ары. НӀужым къэбар гомыӀу лӀф пчыхӀапӀэм къафыхыгъ: «ШӀуятӀ щылӀжӀӀ, заом хӀкӀодагъ!» Жыбгъэр гуихӀу пчӀэм къетӀыргущтыгъ, ныр пцӀымамӀу гъыщтыгъ, Аслъан ащ дӀжыым цыкӀугъэ, ибӀу къэнагъ — гу зӀцафагъӀ.

Сабым ятӀу ЛаушӀ Мухъаджыр СахидӀ ыкӀор 1917-рӀ ильӀсым къӀхъугъ, къуаджӀу ПщыжхъаблӀэ щыщыгъ. ХӀгъӀу ззошхор къызежӀэм, фронтым апӀ лухъагъэхэм ащыщыгъ, Ионыгъом и 1-м, 1943-рӀ ильӀсым СмоленскӀэ операциӀеу фашистхӀэр зӀклӀфӀэгъэнхӀмкӀӀэ зӀхӀащӀ-гъагъэм хӀтӀу мӀфӀ 57-рӀ

зӀуагъӀ, псӀуплӀу Калита дӀжӀ щыфӀехыгъ.

ТӀу къззымыгъӀзӀжыгъэм игупшысӀ хӀтӀу Аслъан ильӀ-сыбӀэ къыхыгъ, зыцагъӀтылтыгъэр зӀригъашӀӀ шлоигъоу чыплӀэ зӀфӀэшхъафхэм тхӀу къыхӀ-кыгъ, ау пкӀӀӀнчӀагъ. ЛӀфыр къззыгъӀхъылӀагъэр Калита дӀжӀ щытыгъӀэ къош къӀхӀалӀэр, СмоленскӀэ хӀкум итыгъӀэ псӀ-уплӀабӀ зӀрӀкӀодыгъӀу, зӀрӀщы-мылӀжыгъӀэр ары. Ауми Аслъан ыпхъоу СветланӀ ыкӀи ыкӀоу Заур ятӀжӀ ышхъӀэ къырыкӀогъӀэ шыпкӀэр, зыцагъӀтылтыгъэр зӀрагъашӀӀмӀ ашлоигъоу гупсӀ-фыщтыгъӀхӀ. СветланӀ про-фессор, философиӀе шӀӀӀныгъэм хӀмкӀӀэ доктор, СмоленщинӀэм илтыхъокӀо отрядхэм соцсӀе-хӀмкӀӀэ зафигъӀзӀагъ, ятӀжӀ къырыкӀуагъэр кӀӀкӀӀу афит-хыгъ. Зы мафӀэ тешлӀагъӀу джӀуа-пыр къыфӀӀкӀуагъ, къызӀэрӀнӀ-фагъӀмкӀӀэ, ятӀжӀ зыдӀлыгъӀэ къӀхӀалӀэр СмоленскӀэ хӀкум ит къалӀу Дорогобуж дӀт мемори-алӀу «Вал Победы» зыфилорӀэм агъӀошчыгъэхэм ащыщ. ДжӀу-

щтӀу ягупсӀэ цыф лӀаплӀу, ятӀжӀӀу ЛаушӀ Мухъаджыр икӀашхъӀэ техъанхӀэ амалыр къом ыкӀорӀэ ыпхъурӀэ агъотыгъ.

Мы тарихъ чыплӀэм, ятӀжӀ зыцагъӀтылтыгъэм, СветланӀэр ЗауррӀэ шышхъӀӀум и 25-м, 2018-рӀ ильӀсым къӀзыгъӀхӀ. «НӀбгыришӀӀ пчӀагъӀмӀ ацӀӀхэм сызӀрахӀплӀӀу сятӀжӀ ыцӀӀэ къӀслӀӀӀгъугъ, — ело ащ. — Ныбжыи сымылӀӀӀгъугъӀу, сы-зылӀӀӀгъунӀу мыхъугъӀэ сятӀжӀ сыдигъуи гукӀӀэ зӀхӀатшӀӀу къыд-готыгъ, гъунӀнчӀӀу псӀтӀумкӀи тыфӀӀӀрӀзӀагъ. СитӀтӀжӀ фронтым зӀкӀом, сятӀэ ильӀси 3 хъугъа-гъӀп джыри, цыкӀу дӀдагъ, ятӀ инӀӀӀпкӀэ зӀхӀӀыкӀӀэ къышӀӀжы-щтыгъӀп, ау ащ фыриӀӀ шӀульӀ-гъу иныр къыздырехъаӀы непӀэ къызӀнӀсыгъэм... СятӀжӀ ихъадӀэ зычӀӀӀлӀ саугъӀтӀу Дорогобуж дӀтым ыпашхъӀэ сятӀэ ытхыгъӀэ усӀу «ГорстӀ земли» зыфилорӀэм тыкӀыщӀеджӀагъ, тигушӀуи, тигу-мӀкӀ-гукъауи зӀхӀатыгъ, адыгӀэ чыгу бжыбӀу тӀэ зыдӀтцагъӀэр теттӀкӀуагъ... НӀпсыр ежӀ-ежыи-рӀу къетӀӀхъыщтыгъ, ау икӀаш-

хъӀэ тызӀрӀкӀӀырым кӀуачӀӀэ къытхилӀхъӀщтыгъ, титӀтӀжӀ лӀаплӀу мош фӀӀдиз уахътӀэм къытпӀӀпӀагъэм ыпашхъӀэ зӀш-зӀшыпхъум титӀу, тыгъызӀ, зӀкӀӀэ типсӀукӀӀэ (щымылӀжыи, щыли) якъӀбар фӀтӀотӀагъ, сабий цыкӀоу къыгъӀӀнӀгъӀгъӀэ ыкӀоу, сӀэ сятӀу ЛаушӀ Аслъан ищыӀӀ-ныгъӀэ нӀфынӀу, зафӀу игъогу щыӀӀныгъэм зӀрӀщыпхырищырӀэр, дӀзӀ юристӀу зӀрӀщытыгъэр ыкӀи юстициӀем иполковникицӀӀэр илӀу къулыкӀум къызӀрӀхӀӀжыгъӀэр, унӀгъо дахӀэ зӀриӀэр, тӀэ, къом иехӀэм, тикӀӀӀлӀхэм атекӀыгъӀу нӀбгырицӀ зӀриӀӀхӀэр, жъоныгъуа-кӀӀм и 9-м зӀкӀӀэ АдыгӀэ Респуб-ликӀэм щыпсӀӀухӀӀрӀэм афӀӀдӀу «МыкӀодыжыщт полкым» тызӀ-рӀхӀӀаӀжыӀрӀэр, зӀкӀӀэ шӀу тшӀӀрӀэр зӀхӀихӀу, ылӀгъоу зӀрӀтӀыгъӀрӀэр фӀтӀотӀагъӀхӀ, тыгукӀи зӀхӀатшӀӀу нахъ псынӀкӀӀэ тыхъугъ...

НӀбгырӀэ миным ехъу зычӀӀӀлӀ тарихъ саугъӀтым дӀжӀ бӀрӀэ тыщытыгъ... КъӀплотӀжыӀнӀу щымытӀу зӀхӀашӀӀ кууӀхӀэм талы-гъыгъ, сятӀжӀ ыкӀи ащ игъусӀ-гъӀэ дӀзӀкӀолыбӀу мамырныгъӀэр

ТЕКӀОНЫГъ!
1945-2020

тӀзыгъӀгъотыжыгъӀхӀэм гъунӀн-чӀӀу тафӀӀрӀзӀагъ, тигупсӀэ, тильӀ-плӀэ цыфым дӀжӀ джы тыкӀа-кӀозӀэ зӀрӀтшӀыщтыгъ тигопӀагъ...

ТятӀжӀӀу ЛаушӀ Мухъаджыр СахидӀ ыкӀор зыцагъӀтылты-гъэр тӀрӀзӀу къытӀзылӀагъӀхӀэм, мемориалыр фӀсакӀхӀу къабзӀу, дахӀу зылыгъхӀэм тафӀӀрӀзӀу, къалӀу Дорогобуж ипӀащӀхӀэм, цыфӀу щыпсӀӀухӀӀрӀэм шхъӀэ-кӀӀфӀэ ин афӀтшӀӀу «тхъашӀуе-гъӀпсӀу!» ятӀӀо».

АхӀэм ащӀчыгъэр пщыгъупшӀӀнӀу щытӀп

ДзӀкӀолым игъогухӀэр

УайкӀокӀо Щухъаиб ГулӀтыж ыкӀор Теуцожь районым ит къуаджӀу ПчыхӀалыкӀуае мӀ-кӀуогъум и 23-м, 1910-рӀ ильӀ-сым къыщыхъугъ. ПасӀу янӀ-ятӀхӀэр чӀинагъӀхӀ ыкӀи ятӀшым зӀрищӀӀӀжыи ыплӀугъ, ылӀжыгъ. ПасӀу лӀфшӀӀӀным кӀӀуцуи, шы-куауо, етӀӀанӀ колхозхӀэм ягъом трактористым илӀпӀӀӀгъоу — прицепщикӀу лӀф ышлӀагъ.

ДзӀ Плъыжыым мӀлылӀфӀ-гъум и 15-м, 1943-рӀ ильӀсым ащагъ, Адыгейм нӀмыц-техӀа-кӀохӀэр рафужыгъӀэ къодыгъӀхӀ. Ащ ыпӀкӀӀэ УайкӀокӀом бронь илӀагъ — ДзӀ Плъыжыым хӀтӀхӀэр гъӀшхӀгъӀнхӀэ фӀӀӀгъ.

Щухъаиб фашистхӀэм чанӀу язаощтыгъ я 1656-рӀ щӀӀрыокӀо полкым хӀтӀу. Ау бӀрӀэ зӀонӀу хъугъӀ. ЗӀуапӀӀм контузиӀе щыхъуи, жъоныгъуакӀӀм и 22-м, 1943-рӀ ильӀсым гъӀрыплӀӀм ифагъ. КъызӀрилотӀжыщтыгъм-кӀӀӀ, концлагерым хъӀр псӀащӀо щамыцагъӀкӀӀэ къӀнагъӀп, зы щыӀӀкӀӀӀэ амал гори къарапӀсы-щтыгъӀп, гъӀрхӀэм баракхӀэр

«ХӀгъӀӀу ззошхом цыф миллионшӀ пчӀагъӀэм ящыӀӀныгъӀэ зыдихыгъ. Ащ етӀани шхъӀасынчӀӀу цыф гъашӀӀхӀэр зӀхӀищтылӀагъӀхӀ. ДзӀкӀолӀхӀэм яшӀузабӀхӀэр, кӀӀӀӀцыкӀу ибӀхӀэр, улагъӀ хъылӀӀхӀэр зытещагъӀ хъугъӀхӀэр ыкӀи сӀкъӀатхӀэр ззоуж уахътӀэм ихъугъӀ-шӀӀгъӀэ зӀнымычыжыгъӀхӀ, — къе-луатӀ УайкӀокӀо РӀмӀзӀанӀ ятӀ блӀкӀыгъӀэ заом ихъазабӀу зӀхӀишлӀагъӀэр кӀи-гъӀтхъӀу. — ДжыхънӀм ззо машӀом псаоу укъыхӀӀжыгъӀыныр, уибынхӀэм уакъыфӀкӀожыгъӀыныр, улащӀми, улащӀми, хӀтӀрӀ дзӀкӀолӀкӀи насыт-шхуагъ. Джа насып лӀахъым хӀныгъӀп сӀ сятӀу, ДзӀ Плъыжыым идзӀкӀолы-гъӀу УайкӀокӀо Щухъаиб ГулӀтыж ыкӀор. ШъыпкӀӀэ, уиунӀ еклӀурӀэ гъогур бӀкӀӀэ нахъ псынӀкӀӀу аломи, ащ игъогу кӀыхъагъӀэ ыкӀи хъылӀагъӀэ».

афӀкӀуштыгъӀхӀ. Ащ къыхӀӀкӀӀу лагерь кӀоцӀым чыунӀхӀэр щаты-щтыгъӀхӀ, ахӀэм ащыпсӀуштыгъӀхӀ. ЗӀгъо дӀдӀрӀэ гыныплӀыпс хъан-тхъупс къаратыщтыгъ, нахъыбӀ-рӀмкӀӀэ гӀӀрхӀэм чыплӀ щыгъӀэр къафыдатакӀоштыгъ. Лагерым УайкӀокӀо Щухъаиб ильӀсым ехъурӀэ дӀсыгъ, етӀанӀ «хъу шлоигъор орӀхъу!» зӀриложыи, ышхъӀэ къырихъыжыгъӀыгъ.

Е улын, е улӀн

Джа къынмыгъуае рифылӀи, лым ищыӀӀныгъӀкӀӀэ анахъ мӀ-хъанӀэ зилӀ лӀзӀбӀкӀур — илты-хъужыныгъӀэ шхъӀӀӀ ышлыгъ — концлагерым гъӀбылтыгъӀкӀӀэ къыдӀкӀӀи, къыхӀӀхъажыгъӀ. ИльӀсныкӀорӀэ ззо гъогу лонтӀ-щантӀӀхӀэм атетыгъ, сьд ишы-кӀӀӀми, иунӀэ къекӀужыгъӀ. КъӀ-барыр къӀӀотӀгъошлӀуми, пӀиыжӀ гъӀрыплӀӀм укыкӀыжынышӀ, псӀэр уихъафӀу гъогу километрӀ минхӀэр къӀпкӀужынышӀ, сьд хъазаби пщӀчызӀэ уиунӀэ зӀбгъӀ-гъотыжынышӀ аукудодыгъӀп.

ЕтӀани зы лагерыр имыкӀоу, укызырӀхъажыгъӀ хӀгъӀӀгъуми, уикъин нахъ къыхагъӀхъожыӀу, Сыбыр урагъӀӀщӀнри къыдихъ-тыгъ. Ау Щухъаиб лӀжӀӀэ з-

римылӀэр, къумалыгъӀэ зӀрӀзӀри-мышъагъӀэр ТхъӀшхом къыфи-лтытагъӀӀтын, хӀбзӀэ шхъӀал жъалымым ыхъаджыгъӀп. ТешлӀ-гъӀэ щымылӀу, я 1133-рӀ щӀ-рӀыокӀо полкым агъӀкӀожыи, дзӀ къулыкӀур я 793-рӀ полкым хӀтӀу шӀкӀогъум и 10-м, 1945-рӀ ильӀсым ыухыгъ. Ззо жъа-лымыр щымылӀжыӀм, улӀжӀӀныр ыкӀи пшхъӀэ пӀыгыжынышӀ цыфхӀэм ашлокыныжыгъӀп.

Ззо ужым

СьдрӀэ къини, гукӀайи уапы-мылӀӀу ущыӀӀн фӀӀӀгъӀ. УайкӀо-кӀор заом къызӀрӀхӀӀжыгъӀу колхозым хӀхъажыгъӀ, шыкуауо, прицепщикӀу лӀжыгъӀ.

ХӀкӀотӀгъӀэ хъазырӀу къыцагъӀ: ильӀс 37-рӀ ыныбжыгъӀ унагъо зешӀӀм, сабийхӀӀри агъотыгъӀхӀ. Ау щыӀӀныгъэм нӀдӀӀплӀыплӀэ гупсӀфыгъо уигъӀшӀырӀп: кӀӀӀ-щырӀэ зы пшӀашӀӀрӀэ зӀдагъо-тыгъ, ау кӀӀӀӀ нахъыкӀӀу Юныс машинӀэ зӀутӀкӀым хӀкӀодагъ, а тхъамыкӀӀгъо лӀаер Щухъаиб джыри ыщӀчыгъ.

ЫкӀо нахъыжӀӀу РӀмӀзӀанӀ ятӀ ышхъӀэ къырыкӀуагъӀу пӀӀӀкӀыгъӀэр зы тхылӀ лужӀу хъунӀу елтытӀ.

ЯтӀ ицыф шыкӀагъӀэр, зӀрӀ-цыхъӀшӀӀгъугъӀэр, зӀрӀӀофшӀӀ-кӀуагъӀэр, зӀрӀхъӀӀӀлӀ зӀфагъӀэр, ныбджӀӀгъубӀэ зӀрилагъӀэр ыкӀи цыкӀлӀхъӀӀ, фронтым тым дӀу-лтыгъӀэ ныбджӀӀгъоу, Краснодар щыпсӀуштыгъӀхӀ АртемовхӀэм адӀжӀ зӀрӀкӀоштыгъӀхӀ игуапӀу ыгу къӀжыжыи. Загъори чӀӀыпӀщ къыщырахыщтыгъ. Ау тым — Щухъаиб, гупсӀныгъӀэ-лӀытӀӀны-гъӀ ин зыфырилагъӀэр урым бзылӀфыгъӀу (ыльӀкӀуацӀӀэ къы-шӀӀжыӀрӀп РӀмӀзӀанӀ) Виктория Спиридоновнар ары. Ар край поликлиникӀэм иврачыгъ, къом къызӀрӀшӀӀжыӀрӀмкӀӀӀ, бзылӀ-фыгъӀгъэр ядӀжӀ хъакӀӀӀкӀо бӀрӀэ къӀӀоштыгъ. КъызыкӀуагъӀэм ащыщ горӀэм, ны-тыхӀери, ежӀ РӀмӀзӀани, Виктория Спиридо-новнари етӀӀӀгъӀэ бгъӀнышхъӀэ унӀ лупӀэм джау щысыгъӀхӀ. БзылӀфыгъӀэ хъӀӀӀм ятӀ зыкы-фигъӀази, къырилогъӀгъӀэ гушчы-лӀхӀери къом къешӀӀжыгъӀ:

— Щухъаиб, сӀ нӀлӀсӀ дӀгъу сӀл, чырбыщышӀ заводым иди-ректорӀу, чырбыщыр нахъ пы-утӀу къыпфыритхыкӀын ыльӀ-кышӀт, сӀ ащ пӀӀухъащт ахъщӀэр чыфӀуу къыостышӀт, шлы чырбыщ унӀ.

— Хъау, Вика, — ылауагъ сятӀ, — псӀтӀуми апӀэ сикӀӀӀӀхӀэр ез-гъӀджӀӀщтыгъ, етӀанӀ унӀри сшӀышӀт.

Щухъаиб ыкӀоу РӀмӀзӀанӀэ мы къылотӀагъӀмкӀӀэ анахъ къы-хигъӀӀшӀмӀ шлоигъуагъӀэр ятӀ зыгорӀэм щымыгъугъӀу е къыз-фаригъӀшӀӀным пымылӀӀу фӀӀӀӀкӀыӀрӀэр ышӀӀу, пӀӀӀшъ-хытӀлӀкӀӀэ пшӀӀрӀэр къызӀрӀзоми-гоожыщтыгъ ыгъӀунӀфыгъӀу ыкӀи теубытӀгъӀэ пытӀэ хӀӀӀӀу зӀрӀщылагъӀэр ары.

ЗӀрӀшлоигъуагъӀу, ты-фрон-товикым ыкӀоу РӀмӀзӀанӀэр ыпхъоу ХъарыетрӀэ АдыгӀэ кӀӀ-ралыгъо кӀӀӀӀгъӀдӀжӀэ инсти-тутыр къаухыгъ, ежыи чырбыщ унӀшхо ышлыгъ, ащ джы ыкӀо нахъыкӀӀу Аслъан щӀпсӀу.

КъӀхъугъӀу мылӀӀжыӀн щыӀӀп. УайкӀокӀо Щухъаиб мӀзӀае, 1993-рӀ ильӀсым лӀагъӀэ, янӀ тым ыуж ильӀси 6 къыгъӀшлӀагъ, 1999-рӀ ильӀсым дунаим ехы-жыгъ.

УайкӀокӀо Щухъаиб ичы-пӀӀӀгъухӀэм яшӀӀжӀ шӀлӀкӀэ къыхӀ-нагъ — цыф гукӀӀӀушӀӀ шӀӀ-багъ, хъалӀыгъ, зӀфагъӀэ, имылахъ пфӀишӀтӀщтыгъӀп, ымы-луапхъӀэ ылоштыгъӀп. ХӀгъӀу ззошхом ильӀхъан фӀӀӀӀкӀыӀрӀэр ышлӀагъ, пӀым тичыгу къыӀӀп-зыхыжыгъӀхӀэм ащыщ, гъогу кӀыхъ кыӀнхӀэр къызӀӀчыгъӀхӀ, ау ипсӀемыблӀжыныгъӀэ, илтыгъӀэ, ицыфыгъӀэ зӀфагъӀэ зыкӀи ыукуа-гъӀп, кӀӀралыгъо наградӀхӀэр ыбгъӀэ хӀӀӀхӀу икӀуаджӀэ къы-дӀхъажыгъӀ, Щухъаиб илфы-гъӀхӀери ны-тыхӀэм акырыплты-гъӀхӀ, адыгӀгъӀэ-цыфыгъӀэр зӀ-рахъӀэ, агъӀӀӀӀӀ. Тым игъогу къурпӀнхӀэр ащыгъупшӀӀрӀп.

А 1 — 4-рӀ нӀкӀлӀбгъохӀэм арытхӀэр зыгъӀхъазырыгъӀэр МАМЫРЫКӀО Нуриет.